

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Humanitaar- ja sotsiaalainete õpetamine põhikoolis

Adeele Tafenau ja Andrus Pajumägi
ABIÕPETAJATE ARUSAAMAD NENDE TÖÖ EESMÄRKIDEST, IGAPÄEVASTEST
TÖÖÜLESANNETEST NING NENDE SOOVITUSED ABIÕPETAJATE
TÖÖKORRALDUSE ARENDAMISEKS
Bakalaureusetöö

Juhendaja: ülldidaktika kaasprofessor Liina Lepp

Tartu 2023

Kokkuvõte

Eesti koolisüsteemis on üha enam abiõpetajaid. Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada abiõpetajatena töötavate inimeste arusaamad nende töö eesmärkidest, igapäevastest tööülesannetest ning nende soovitud abiõpetajate töökorralduse arendamiseks. Selleks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud üheteistkümne abiõpetajaga ning andmeid analüüsiti kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi meetodil. Uuritavad tõid välja oma töö eesmärkideks õpetaja toetamise koormuse vähendamise, õpilase jaoks usaldusisikuks olemise ja tuge vajava õpilase tundma õppimise, et kohandada talle õpe vastavaks. Igapäeva tegevuste juures toodi välja abiõpetajate töö erinevad vormid, erinevate õpilaste toetamine, koostöö õpetajate, tugispetsialistide ja lapsevanematega, õpilaste üldoskuste toetamine ning korra hoidmine. Töökorralduse arendamise juures toodi välja pedagoogilise ettevalmistuse vajalikkust, toetava juhendmaterjali loomise vajadust, samaväärse kohtlemise ootust õpetajatega, kaasamist tugivõrgustikku ning abiõpetaja kaasamist klassiruumi.

Võtmesõnad: abiõpetaja, hariduslik erivajadus, kvalifikatsioon, kaasav haridus, tugivõrgustik

Abstract

Assistant teachers' beliefs on their work's main goals, everyday tasks and recommendations to better assistant teachers work

Assistant teachers have become a usual part of the Estonian education system. The aim of this Bachelor's thesis was to find out assistant teachers' beliefs on their work's main goals, everyday tasks and recommendations to better assistant teachers work. The data were collected with eleven semi-structured interviews and analysed by a qualitative inductive content analysis method. Interviewees said that their main goals were to support teachers by reducing their workload, being a trustee to students and getting to know the student to modify teachings. With everyday tasks, assistant teachers brought up direct actions regarding teaching, supporting different students, cooperation between teachers, parents and support network, supporting students' general skills and keeping order. Recommendations to better assistant teachers work, interviewees pointed out the need for educational preparation, need for guidelines regarding the work of assistant teachers, being treated the same as other teachers, being incorporated in support networks and incorporated into classrooms.

Keywords: assistant teachers, special educational needs, qualification, inclusive education, support network

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade	5
1.1 Abiõpetajate töö eesmärgid ja igapäevategevused	5
1.2 Abiõpetajate kvalifikatsioon ja ettevalmistus	7
2. Metoodika	9
2.1. Valim	9
2.2. Andmekogumine	9
2.3. Andmeanalüüs	11
3. Tulemused	13
3.1 Abiõpetajate arvamused nende töö eesmärkidest	13
3.2. Abiõpetajate kirjeldused nende igapäevastest tegevustest koolis	14
3.3. Abiõpetajate soovitud abiõpetaja töökorralduse arendamiseks	17
4. Arutelu	22
Tänuõnad	26
Autorsuse kinnitus	26
Kasutatud kirjandus	27
Lisa 1. Pöördumiskiri	
Lisa 2. Intervjuu kava	

Sissejuhatus

Hariduse ja kasvatuses sõnaraamatus on seletatud abiõpetajat kui pedagoogilise haridusega õpetaja tegevust toetavat isikut (Erelt, 2014). Abiõpetaja amet on Eestis reguleerimata ja alles arenemisjärgus, puuduvad kindlad kutsenormid või õppekavad, seega abiõpetaja rolli saab reguleerida haridusasutus ise (Vapper, 2018). Seetõttu puudub ühtne arusaam abiõpetajate ettevalmistusest ja võib tekkida arusaamatusi kooli ja abiõpetaja vahel. Kuna Eestis ei ole riiklikult kokku lepitud abiõpetaja kvalifikatsiooninõudeid ja tööülesandeid, siis koolijuhid kohanevad erinevate olukordadega koos abiõpetajatega (Ajaots *et al.*, 2018). Õmblus (2018) on välja toonud, et ebakompetentne abiõpetaja võib tekitada õpetajale pigem lisatööd. See tähendab, et ebakompetentne abiõpetaja võib vajada lisaselgitusi ja õpetusi tööülesannete täitmiseks või tema õpetamismeetodid ei kanna vilja, mis omakorda suurendab aineõpetaja töökoormust.

Autoritele teadaolevalt on varasematel aastatel vähe uuritud abiõpetajate rolli kohta haridussüsteemis. Peamiselt on keskendutud abiõpetaja rollile seoses kaasava haridusega. Haridus- ja Noorteamet (2023) on selgitanud, et kaasava hariduse eesmärk on võimaldada kõigile õpilastele hariduse omandamise võimalus vastavalt nende vajadustele ja oskustele. Näiteks Traumanni (2022) bakalaureusetöös selgitati välja, milline on abiõpetaja roll kaasava hariduse rakendamisel koolides hariduslike erivajadustega õpilaste õppe koordinaatorite (edaspidi HEVKO) arvates ning millist ettevalmistust abiõpetajad HEVKO arvates vajaksid. Abiõpetajatel on õpilastele positiivne mõju ning abiõpetajate populaarsus on kasvanud. Abiõpetajad tõstsid klassiõpetajate rahulolu ja tundide efektiivsust ning suurendasid õpilaste motivatsiooni õppida, suunasid nende tähelepanu ja parandasid õpilaste käitumist tunnis (Goldstein, 2017). Vapperi (2018) artiklist selgus, et abiõpetaja töö sobib üliõpilastele või sellistele inimestele, kes on varem õpetamisega seotud olnud, nad saavad õpetaja juhendamisel oma oskuseid rakendada.

Varasemates uurimustes on leitud, et abiõpetaja tegutseb vastavalt olukorrale ja vajadusele (Goldstein, 2017; Traumann, 2022; Vapper, 2018). Antud ajahetkel pole teada, millised on abiõpetajate töö eesmärgid ja igapäevased tööülesanded. Eriti päevakajaline on abiõpetaja töö olemus praegusel ajahetkel, kui Haridus- ja Teadusministeerium on eraldanud koolidele raha, et tasandada pandeemiast tingitud õpilünki palgates näiteks abiõpetajaid (Haridus- ja Teadusministeerium, 2021). Seetõttu on abiõpetajate osakaal haridussüsteemis suurenenud ja abiõpetaja roll koolisüsteemis mitmekesistunud, samas ei ole teada, mida peavad abiõpetajad ise oma töö eesmärgiks, millisenä kirjeldavad nad oma tööülesandeid

ning milliseid võimalusi näevad abiõpetajate süsteemi arendamiseks. Sellest tulenevalt seati töö eesmärgiks välja selgitada abiõpetajatena töötavate inimeste arusaam nende töö eesmärkidest, igapäevastest tööülesannetest ning soovitused abiõpetajate töökorralduse arendamiseks. Järgnevalt antakse ülevaade abiõpetajate töö eesmärkidest ja igapäevategevustest varasemate uuringute alusel ning tutvustatakse abiõpetajate ettevalmistust erinevate riikide näitel.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Abiõpetajate töö eesmärgid ja igapäevategevused

Eestis on abiõpetajad osa pedagoogilisest personalist ning nende roll on õpetaja juhendamisel abistada õpilast või õpilasi õppetöö käigus, et jõuda soovitud eesmärkideni. Nad aitavad tagada õppetööd ja arengut soodustava keskkonna, et igal õppijal oleks võimalik saavutada riiklikus või individuaalses õppekavas soovitud eesmärgid. Abiõpetajat vajatakse üldjuhul siis, kui klassis on vähemalt üks erivajadusega laps ning õpetaja ei tule iseseisvalt kogu klassi ühes tempos õpetamisega toime. Lisaks viibib abiõpetaja õpitegevuse kava koostamise juures ning teeb vajadusel õpilastele lihtsustatud õppematerjale. Abiõpetaja osaleb ka tagasiside andmise protsessis, jagades õpetajaga õpilastel tekkinud küsimusi, muresid ja ka õpilase positiivseid edasiminekuid (Õpilaste toetamine..., 2022).

Traumann (2022) on välja toonud HEVKO arusaamad abiõpetajate tööülesannete ja ettevalmistuse kohta ning vajaduse abiõpetajate järele. Uuringust selgus, et abiõpetaja rollil on kaks tahku: koolitõõtjate toetamine ja õpilaste toetamine. Koolitõõtjate toetamise all toodi välja koostöö, tööülesannete lihtsustamine, administratiivsetele probleemidele lahenduse leidmine. Õpilaste toetamise all leiti, et abiõpetaja tööülesanded on õpilaste vajadustest lähtuvalt erinevad. Abiõpetajate vajaliku ettevalmistuse juures toonitati pedagoogilise hariduse olemasolu.

Rahvusvaheliselt on eristatud kolme erinevat abiõpetaja töömudelit, mille toob Butt (2016) oma uurimuses välja. Esimene mudel on üks ühele õppimine tavaklassis, kus abiõpetaja on õpilasega vahetus läheduses. Selline mudel võib muuta õpilase klassist isoleerituks, sest hoolimata samas klassis õppimisest, tegeleb õpilane individuaalsete ülesannetega. Veel enam mõjutab selline mudel ka õpilase sõprussuhteid, sooidentiteeti ja enesehinnangut. Giangreco (2013) leiab niisamuti, et taoline mudel kutsus esile eraldumist, sest laps isoleeritakse klassigrupist ning õpilane võib küll füüsiliselt olla samas ruumis, kuid istub eraldi ning tegeleb klassist erinevate tegevustega. Teise mudeli kohaselt on abiõpetaja

määratud pakkuma tuge tervele klassile ja õpetajale ning abiõpetaja tegutseb õpetaja suuniste järgi. Butti (2016) sõnul on tegu efektiivsema mudeliga, sest õpetajatel on rohkem koostööd abiõpetajaga ning abiõpetaja ja õpetaja saavad pakkuda näiteks grupitöö vältel rohkem tuge õpilastele või näiteks saab õpetaja suunata abiõpetajat ja seeläbi pakkuda talle väljaõpet. Kolmandaks mudeliks on n-õ *rändava* abiõpetaja mudel, mis kujutab endast abiõpetajat, kes töötab mitme erineva klassiga ja mitme erineva õpilasega ning võtab õpilaste õpetamisel peamise õpetaja rolli. Selline mudel võib aga õpilaste seas kutsuda esile isoleeritust, stigmatiseerimist ja marginaliseerumist. Samuti kannatab sellise mudeli juures ka ettevalmistus ja koostöö, kuna abiõpetaja liigub klassist klassi, lootuses sekkuda ja abistada siis, kui peaks selleks tekkima juhus ning kui abiõpetaja puudub klassist, langeb erivajadustega õpilastele toe pakkumine sellegipoolest aineõpetaja peale.

Butti (2016) artiklis leitakse, et kõige efektiivsem abiõpetaja töö mudel oleks *TAAF* (*Teacher Assistant As Facilitator*), mille käigus vahetuvad aineõpetaja ja abiõpetaja rollid. Abiõpetajast kujuneb peamine õpetaja, ning aineõpetaja saab pakkuda pädevamat tuge erivajadustega õpilastele. Sellise mudeli puhul valmistab aineõpetaja tunni ja tegevused ette ning abiõpetaja annab tundi edasi, samal ajal saavad tuge vajavad õpilased juhiseid kvalifitseeritud õpetajalt. Selle mudeli murekohtadeks on välja toodud, et abiõpetaja ei pruugi omada vajalikke teadmisi, et vastata kõikidele õpilaste küsimustele, abiõpetajal ei ole enesekindlust, et anda tundi suuremale grupile ning aineõpetaja ja abiõpetaja koostöö peab olema tugev. Näiteid sarnasele mudelile on ka varasemast ajast. Näiteks O'Brien (1998) leidis, et õpetaja, kes on saanud põhjaliku ettevalmistuse klassi haldamises, tuleb paremini toime käitumisraskustega õpilastega kui abiõpetaja, kes on saanud vähem ettevalmistust, ning mõnedel juhtudel soovitab ta õpetajal keskenduda käitumisraskustega õpilastele, kui abiõpetaja tegeleb klassis vähem väljakutset pakkuvate õpilastega.

Burnham (2020) on leidnud, et abiõpetajad saavad pakkuda õpilastele rohkem üks ühele aega, tänu sellele saavad nad tegeleda rohkem ka õpilaste emotsionaalsete ja sotsiaalsete vajadustega, ning õpilased võivad abiõpetajalt saada rohkem tuge ning seetõttu on neil võimalus jagada rohkem oma muresid ja rõõme. Abiõpetajad teevad koolis koostööd mitmete spetsialistidega, näiteks HEVKOga, õpetajatega ja tugispetsialistidega (Juhendmaterjal õpilase..., 2020). Lehane (2016) on oma uurimuses välja toonud, et abiõpetajate töö nõuab diskreetsust ja sensitiivsust ning nad mõtlevad endast kui vahelulist õpetajate ja õpilaste vahel.

Suurem vajadus abiõpetajate järgi tekkis peale seda, kui hakkas levima COVID-19 ning koolid suunati distantsõppele. Janjick jt (2022) sõnul muutus COVID-19 tõttu koolitundide dünaamika ja erinevad internetirakendused võtsid õppeprotsessis suurema osa enda peale. Kuna nii õpetajad kui ka õpilased ei teadnud rakendustest kuigi palju, siis tekkis rohkesti tehnilisi probleeme, mis võtsid tunnist arvestatava osa ajast endale. Ajapuuduse tõttu jäi osa tundide materjalist läbimata ning hiljem taas koolis lähiõppes õppides ilmsel paljudel õpilastel õpilüngad, mille selgitamiseks ja normaalse õppetöö taastamiseks otsisid paljud koolid abiõpetajaid.

Tihti peale kasutatakse abiõpetajaid tagamaks erivajadustega õpilastele kaasava haridusega seonduvat tuge. Näiteks tõid Howard ja Ford (2007) oma uurimuses välja, et 64% abiõpetajatest planeerivad, loovad ning mugavdavad materjale, et õpetada erivajadusega või õpiraskustega õpilasi üks ühele või väikeses rühmas. Giangreco ja Doyle (2007) tõid välja, et mõnel juhul, eriti sügava puudega õpilaste puhul, on abiõpetaja pidanud võtma peamise õpetaja rolli ning toimetama iseseisvalt. Abiõpetajad tunnevad ka ise, et nad on tööle võetud peamise eesmärgiga pakkuda tuge erivajadusega õpilastele, samas kui klassiõpetajad tunnevad, et abiõpetaja pakub tuge õpetajale endale (Butt & Lowe, 2012).

Abiõpetajad kujutavad oma tööd kaasava hariduse raamistikus erinevalt. 2016. aastal Inglismaal läbiviidud uurimuses leidsid abiõpetajad, et nende roll on suunata õpilast ootustega ühtima, hoida teda kooliga järje peal, luua neile eritingimusi ning omakorda pakkuda tuge ja abistada kaasava hariduse meetoditega seal, kus õpetaja seda ei tee (Lehane, 2016). Samuti leidub abiõpetajaid, kes on määratud tuge pakkuma õpilastele, kellel on sotsiaalsed, emotsionaalsed ja käitumisprobleemid ning need abiõpetajad on abiks ka õpetajale, et klassis õpilaste käitumist kontrolli all hoida (Groom & Rose, 2005). Näiteks tõid abiõpetajad välja, et aitavad õpilasel jälgida oma käitumist, püüdes seda parandada või olid nad kaasatud hindamisprotsessi, olles vaatlejarollis, tehes märkmeid õpilaste käitumise kohta ning olles samuti abiks õpilaste individuaalsete õppekavade täitmisel (Groom & Rose, 2005).

1.2 Abiõpetajate kvalifikatsioon ja ettevalmistus

Eestis puudub abiõpetajatel pedagoogilise kvalifikatsiooni nõue, kuid nt Plumeri (2021) sõnul eelistatakse inimesi, kellel on mingi pedagoogiline haridus või kogemused lastega töötamisel. Sarnane olukord valitseb ka mujal maailmas. Näiteks 2017. aastal Austraalias läbiviidud uurimuses leiti, et abiõpetajatelt pole nõutud formaalset kvalifikatsiooni, ning abiõpetajad pakuvad õpilastele tuge ilma erialase kvalifikatsioonita ja keele tasemetesti läbimata (Butt, 2017).

Erinevalt Eestist on Soomes loodud süsteem, milles abiõpetaja töö eesmärgiks on toetada erinevas vanuses ja kultuuritaustaga õpilasi, kes vajab erilist kasvatust, ning juhendab teda õppeprotsessi erinevatel etappidel nii, et säiliks õppija omaalgatus ja iseseisvus (Põldsalu, 2015). Soomes on abiõpetaja tegevus erivajadustega õpilastega kõrgelt hinnatud ning kindlate seaduste ja reeglitega paika pandud (Hiltunen, 2009). Soomes läbivad abiõpetajad kompetentsi testi, kuid sellega piirdub kvalifikatsiooninõue ning iga omavalitsus võib määratleda iseseisvalt oma edasise kvalifikatsiooninõude abiõpetajat tööle otsides (Sirkko, 2022). Põldsalu (2015) toob oma uurimuses välja, et abiõpetaja tööd vajatakse peamiselt õppetöö juhendamisel ja õpilase arengu toetamisel ning abiõpetajal on pigem kasvataja roll, sealhulgas abistades erivajadusega õpilase integreerimist klassi (Leikas & Rantio, 2003).

Suurbritannia uurimustest on välja toodud, et pädevate abiõpetajate tugi lugema õppimisel aitab kiiremini lugemisoskust omandada kui vastavat tuge saamata (Farell *et al.*, 2010). Veel enam on välja toodud Farelli (2010) uurimuses, et kvalifitseeritud abiõpetaja on sama pädev kui õpetaja ning on võimeline pakkuma tuge õpiraskustega õpilasele (Farell *et al.*, 2010). Inglismaa abiõpetajaid käsitleva uurimuse kohaselt puudutab abiõpetajate tegevus peamiselt õpilasi, kes ei tule toime õppekava täitmisega (Lehane, 2016).

Butt (2017) on selgitanud, et abiõpetajatel on juhendav ja pedagoogiline roll ning neil on vaja kvalifikatsiooni, et täita nende rollide ülesandeid ning kui kõikidel abiõpetajatel oleks sama kvalifikatsioon, siis see aitaks vähendada ebamäärasust abiõpetajate töös. Abiõpetaja on universaalne ja tegutseb vastavalt olukorrale, sellest tulenevalt on tema töö väga mitmekülgne. Ning Ajaots jt (2018) on välja toonud, et kuna riiklikult pole paika pandud abiõpetajate kvalifikatsiooninõudeid ja tööülesandeid, siis peavad koolijuhid kohanema olukordadega koos abiõpetajatega

Autoritele teadaolevalt puudub ühine teadmine abiõpetajate tegevusest, ning sellest tulenevalt viidi läbi uurimus, eesmärgiga välja selgitada abiõpetajatena töötavate inimeste arusaamad nende töö eesmärkidest, igapäevastest tööülesannetest ning soovitusel abiõpetajate töökorralduse arendamiseks. Sõnastati järgmised uurimisküsimused:

- Millised on abiõpetajate arvates nende töö eesmärgid?
- Missugused on abiõpetajate igapäevased tegevused koolis nende endi kirjeldustele tuginedes?
- Missugused on abiõpetajate soovitusel abiõpetajate töökorralduse arendamiseks?

2. Metoodika

Töö eesmärgi täitmiseks valiti kvalitatiivne uurimisviis, mis Laherand (2008) järgi võimaldab teemat põhjalikumalt analüüsida. Kvalitatiivne uurimisviis andis töö autoritele võimaluse intervjuude abil abiõpetajate töö kohta rohkem informatsiooni koguda ning neid hiljem analüüsida, kuna abiõpetajate töö on väga varieeruv ning tänu intervjuudele oli võimalik täpsemalt tundma õppida nende töö olemust.

2.1. Valim

Bakalaureusetöö andmed koguti abiõpetajatelt. Valim moodustati mugavusvalimi alusel lähtuvalt leitavusest, uuritavate koostöövalmidusest ja kättesaadavusest (Õunapuu, 2014). Valimi suurus oli 11 abiõpetajat. Valimisse kuulumise tingimusteks seati abiõpetajana töötamine üldhariduskoolis vähemalt pool aastat, et nad oskaksid oma tööd kirjeldada ja välja tuua positiivseid ja negatiivseid aspekte.

Uuringus osalejate taustandmed on esitatud tabelis 1. Uurimuses osalenud abiõpetajate konfidentsiaalsuse tagamiseks on nimed asendatud pseudonüümidega ning kõik muud isikuandmetega seotud osad on eemaldatud.

Tabel 1. Uurimuses osalenud abiõpetajate taustandmed

Pseudonüüm	Omandatud haridus pedagoogika vallas	Tööstaaz aastates
Andres	Sotsiaalpedagoogika eriala omandamisel	1,5
Gerli	Keskharidus	3
Milvi	Eripedagoogika magister	2
Ingrid	Lasteaiaõpetaja bakalaureus, komparativistika magister omandamisel	1
Anne	Keskharidus	2
Rein	Keskharidus	6
Annabel	Sotsiaalpedagoogika eriala omandamisel	1
Leena	Lasteaiaõpetaja, psühholoogia õpetaja eriala	3
Mari	Klassiõpetaja eriala omandamisel	0,5
Marika	Klassiõpetaja eriala omandamisel	0,5
Siret	Koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala	1,5

2.2. Andmekogumine

Intervjueeritavate otsimist alustati oma tutvusringkonnas töötavate abiõpetajate hulgast. Abiõpetajatega võeti ühendust e-kirja või telefoni teel, selgitati uuringu eesmärki, konfidentsiaalsuse tagamisega seonduvat, orienteeruvat intervjuu kestvusaega ning paluti

neid intervjuus osalema. Pöördumiskiri on esitatud lisa 1. Sel viisil leiti uuringusse kaks intervjueeritavat. Seejärel otsiti abiõpetajate kontakte Tartu linna ja maakonna põhikoolide kodulehekülgedelt. Kutse uuringus osalemiseks saadeti üheksateistkümnele abiõpetajale, millest üheksa olid nõus intervjuud andma.

Bakalaureusetöö uurimisküsimustele vastuste saamiseks viidi abiõpetajatega läbi poolstruktureeritud individuaalsed intervjuud, mille jaoks oli varasemalt ette valmistatud küsimused ja intervjuu kava. Tuginedes Adams (2010) soovitusele, arvestati, et tegu oli poolstruktureeritud intervjuuga ning võib juhtuda, et mõnele küsimusele avaneb vastus varem ja seetõttu võib intervjuu kava muutuda intervjuu käigus. Intervjuud abiõpetajatega viidi läbi koolides või neile sobivates kohtades, neile sobival ajal. Ühe intervjuu kestvuseks arvestati orienteeruvalt 60 minutit ja intervjuu salvestati diktofoniga. Enne intervjuuga alustamist räägiti üle ka eetikateemad, et intervjueeritaval oleks ülevaade temale tagatud konfidentsiaalsusest.

Intervjuu kava (vt lisa 2) koostati töö eesmärgi ja uurimisküsimuste alusel, mis jagunes kolmeks osaks. Intervjuu kava esimene osa sisaldas küsimusi intervjueeritava kohta (nt *Kuidas teist sai abiõpetaja?*; *Kui kaua olete abiõpetajana töötanud?*; *Milline on teie hariduskäik?*). Teine osa intervjuu kavast sisaldas küsimusi abiõpetaja töö eesmärkide kohta. Näiteks küsimused: *Milline on teie tööpäev/töönädal abiõpetajana?*; *Millised on teie arvates abiõpetaja töö eesmärgid teie koolis?*; *Kellega koolis koostööd teete (kirjeldage, milline on teie koostöö)?* Intervjuu kava kolmandas osas küsiti soovitusi abiõpetajate töökorralduse arendamiseks (nt *Mida teie soovitate abiõpetajate töökorralduses parandada?*; *Millised on murekohad abiõpetaja töö juures?*). Intervjuu kokkuvõttev küsimus oli järgnev: *Mida soovite seoses abiõpetaja tööga veel lisada?*

Enne kui viidi läbi intervjuud abiõpetajatega, tehti ka prooviintervjuu, mis aitas välja selgitada puudused intervjuu kavas ja oli võimalus teha turvalises keskkonnas tutvust intervjuu kui andmekogumismeetodiga, kuna varasemalt ei oldud sellega nii süvitsi kokku puutunud. Prooviintervjuu viidi läbi tutvusringkonnast leitud abiõpetajaga, kes vastas ka valimi moodustamise kriteeriumitele. Tänu prooviintervjuule muudeti näiteks üks küsimus laiemaks: „*Milline on teie tööpäev (töönädal) abiõpetajana?*“, sest tööpäevad võivad olla väga erinevad ja töönädala kirjeldamine võib mõnel juhul anda rohkem informatsiooni. Lisaks muudeti pisut intervjuu küsimuste järjekorda, et intervjuu oleks küsijale ja vastajale mugava ülesehitusega. Prooviintervjuu kestis 30 minutit ning oli sisukate vastustega. Kuna peale

prooviintervjuud mahukaid muudatusi intervjuu kavas ei tehtud, siis kasutati andmeanalüüsis ka prooviintervjuu tulemusi.

Autorid võtsid uurimuse raames ühendust kahekümne ühe abiõpetajaga, vastus saadi üheteistkümnelt abiõpetajalt, kellest kõigiga viidi läbi intervjuu. Individuaalsed poolstruktureeritud intervjuud tehti jaanuar 2023 - aprill 2023, osad intervjuud viidi läbi füüsiliselt kohtudes ning teised veebi vahendusel. Kõik abiõpetajad olid teadlikud, et neile tagatakse konfidentsiaalsus ning olid andnud loa intervjuud salvestada. Salvestamine toimus intervjuerija mobiiltelefoni abil või veebi vahendusel tehtud intervjuude puhul kasutades Zoomi rakenduses olnud salvestusvõimalust. Iga intervjuu sujus erinevalt, mõni vajas rohkem lisaküsimusi, mõnele küsimusele avanes vastus varem ning seetõttu oli vajalik küsimuste järjestust kohendada. Pikim intervjuu kestis 49 minutit, lühim 29 minutit ning keskmine intervjuu oli 37 minutit pikk.

2.3. Andmeanalüüs

Andmeanalüüsiks kasutati induktiivset kvalitatiivset sisuanalüüsi (Mayring, 2000), kuna nii oli võimalik intervjuu tulemusi põhjalikult analüüsida ning uurimisküsimustega seostada.

Salvestatud intervjuude transkribeerimiseks laeti intervjuud mobiiltelefonist veebilehele, mis transkribeeris intervjuud automaatselt ära ning saatis transkriptsiooni paari tunni möödudes e-kirjana. Programm kasutas transkribeerimisel TTÜ Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris loodud meetodeid (Olev & Alumäe, 2022). Järgmise sammuna laeti e-kirjana jõudnud transkriptsioonid Google Drive ning muudeti vormistus lihtsamini loetavaks ja kontrolliti, kas kogu tekst vastab helisalvestisele. Vormistuse lihtsamini loetavaks muutmine tähendas seda, et intervjuerija osa tähistati lühendiga K (küsiija) ning intervjueritava osa lühendiga V (vastaja). Enamus õigekirjavead parandati teksti kontrollimise käigus, kirjavahemärgistusele nii palju tähelepanu ei pööratud, kuna uurimisküsimustele vastuste leidmisel need erilist rolli ei omanud. Keskmine teksti vormistuse korrigeerimine ning helifaili ülekuulamine võttis aega ca 3 tundi ning oli kaheksa lehekülje pikkune.

Andmete kodeerimiseks kasutati andmetöötluskeskkonda QCAmap.org (Mayring & Fenzl, s.a.), kuhu lisati transkribeeritud intervjuud. Andmeid analüüsiti uurimisküsimuste kaupa, märkides ära tähenduslikud üksused, mis vastasid püstitatud uurimisküsimustele ning nendest moodustasid omakorda koodid. Tabelis 2 on välja toodud näide tähenduslike üksuste markeerimisest ühe uurimisküsimuse näitel. Kodeerimise järgmine samm oli

kategoriseerimine, mille käigus koondati sarnase tähendusega koodid ühise nimetuse alla ning kooskõlastati need omavahel uuringu andmeanalüüsi kvaliteedi suurendamiseks. Tabelis 3 on näha ühe uurimisküsimuse näitel koodide kategoriseerimist.

Andmeanalüüsi kvaliteedi tagamiseks viidi läbi kahe nädala pärast korduvkodeerimine ning ühe intervjuu mahus kaaskodeerimine. Peale kaaskodeerimist võrreldi saadud koode ning leiti üksikuid erisusi, mille lahendamiseks arutati konsensuse tekkimiseni. Salvestatud intervjuusid ja transkriptsioone hoiustati parooliga kaitstud telefonis ning arvutis ja peale bakalaureusetöö kaitsmist andmed kustutatakse.

Tabel 2. Transkriptsioonist tähenduslike üksuste välja toomine ning koodide moodustumine (analüüs uurimisküsimusele *Missugused on abiõpetajate igapäevased tegevused koolis nende endi kirjeldustele tuginedes?*)

Transkriptsioon	Kood
V: Mina ise selles mõttes konkreetselt tunde läbi ei vii, pigem on see, et ma olengi nende kõrval erinevates ainetes ehk siis üldõpetuse tundides, muusikas ja kehalises - vastavalt siis vajadusele. Et kuna mul on kaks klassi, siis mul on õpetajatega kokku lepitud, me enam-vähem tegime mulle sellise graafiku, et kelle pool ma siis olen teatud päevadel teatud tundide ajal. Et mõlemas klassis on siis lapsed, kes vajavad rohkem tuge. Ja siis ma käingi niimoodi vastavalt vajadusele, olen nendega tunnis või siis võtan täitsa eraldi õppima. Et kui ikkagi lapsel on selline päev, et suures kollektiivis ei saa enda asju tehtud, tal on raske, siis mul on täitsa enda ruum, kuhu ma saan siis minna nendega üks ühele	Abiõpetaja peab oskama mitut ainet õpetada Õpetajatega koostöö Üks ühele õpe

Tabel 3. Koodidest kategooria moodustumine (analüüs uurimisküsimusele *Missugused on abiõpetajate igapäevased tegevused koolis nende endi kirjeldustele tuginedes?* vastuse leidmiseks)

Koodid	Kategooria
Üks ühele õpe Klassis kõigi abistamine Abiõpetaja peab oskama mitut ainet	Abiõpetajate töö erinevad vormid
Kaasatud ümarlauale/ koosolekutele Koostöö lapsevanematega Suhtlemine klassijuhatajaga	Koostöö õpetajate, tugispetsialistide ja lapsevanematega

3. Tulemused

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada abiõpetajatena töötavate inimeste arusaama nende töö eesmärkidest, igapäevastest tööülesannetest ning nende soovitud abiõpetajate töökorralduse arendamiseks. Tulemused on esitatud kolmes alapeatükis, mis koosnevad uurimisküsimuste vastuste kategooriatest. Kategooriad on välja toodud paksus kirjas ning iga kategooria juures on kaldkirjas märgitud intervjuudest saadud tsitaadid.

3.1 Abiõpetajate arvamused nende töö eesmärkidest

Uurimisküsimuse *Millised on abiõpetajate arvates nende töö eesmärgid?* vastustena kujunes välja kolm erinevat kategooriat: õpetaja toetamine tema koormuse vähendamisega, õpilase jaoks usaldusisikuks olemine ja tuge vajava õpilase tundma õppimine, et kohandada talle õpe vastavaks.

Õpetaja toetamine tema koormuse vähendamisega. Uuritavad töid välja, et abiõpetaja töö üks eesmärkidest on õpetaja töökoormuse vähendamine, pakkudes tuge erinevatel meetoditel. Toodi välja, et abiõpetajate töö eesmärk on õpetaja töökoormust vähendada tunni siseselt, näiteks abiõpetaja tegeleb poole klassi juhendamisega või võtab enda peale ülesandeid, mis käivad aineõpetajale üle jõu. Samuti kirjeldati, et abiõpetajana käiakse tunni siseselt laste juures ja seletatakse neile töökorraldusi, kuna aineõpetaja ei jõua iga lapse juurde. Lisaks leiti, et abiõpetaja aitab ka klassi kontrolli all hoida ja vajadusel õpilasi korraks kutsuda. Uuritavad töid välja ka tunniväliseid eesmärke õpetaja töökoormuse vähendamiseks, milleks olid näiteks tundide ettevalmistamisel ideede pakkumine ja erinevates ettevalmistus tegevustes abistamine ja näiteks Stuudiumisse sissekannete tegemine.

Sest ma arvan, et abiõpetajana sa ei toeta mitte ainult õpilasi, vaid sinust on ka väga palju abi õpetajale, kes tunneb, et ta ei ole üksi selle suure klassiga vaid et vastutust ja koormust saab jagada. Kasvõi selline lihtne asi, et peale tunde aidad õpetajal teha käelise tegevuse šabloone valmis. (Siret)

Õpilase jaoks usaldusisikuks olemine. Uuritavad töid intervjuudes välja, et hästi suurt rolli mängib õpilasega usaldusliku suhte loomine. Leiti, et eesmärk on õpilased maha rahustada ja luua neile usalduslik ja turvaline keskkond, kus ennast avada. Tunti, et abiõpetaja eesmärk on õpilasi toetada, kui õpilasel on olnud halbu kogemusi, siis abiõpetaja juures saaks õpilane end vabalt ja turvaliselt tunda. Lisaks toodi välja, et sellist usalduslikku

õhustikku aitab luua ka keskkonna loomine, olgu selleks klassiruumi ümberpaigutamine või hindelise töö tegemine individuaalses keskkonnas.

See on väga selline töö, kus need lapsed saavad sulle nii armsaks ja tähtsaks. Et minu eesmärk ongi see, et neil oleks koolis hea ja turvaline olla. Et tuleksid sinna rõõmuga nii õppimise mõttes kui ka üleüldse selles mõttes, et nad tunnevad ennast koolis hästi. (Siret)

Tuge vajava õpilase tundmaõppimine, et kohandada talle õpe vastavaks.

Uuritavad leidsid, et nende üheks eesmärgiks on õpilaste tundma õppimine, et pakkuda neile vastavat tuge ja kohandada ülesandeid jõukohaseks. Leiti, et abi pakkumiseks peab last kõigepealt tundma õppima, kuna kõik õpilased on erinevad ning seetõttu reageerivad ka õppimisele erinevalt. Tunt, et abi pakkumiseks peab olema väga paindlik, et kohandada õpilasele talle vastav õpe ja leida viis, kuidas õpilasele läheneda. Näidetena toodi näiteks hariduslike erivajadusega õpilaste materjalide kasutamine, näitlikustamine, käeline tegevus ja palju muud.

Ma õpin kõigepealt seda last tundma, sest kõik lapsed on nii erinevad. Enne sa ei saagi abi väga pakkuda, kui sa ei tea tema sellist spetsiifikat. Et mõni seal vajab näiteks sõnade ette veerimist, mõni näiteks üldse ei taha seda sõnade veerimist, mõni laps tahab siis, et sa näitaks talle tähti ette (Leena)

Kokkuvõtvalt selgus abiõpetajate vastustest, et nende töö eesmärgid on õpetaja toetamine nii tunnis kui ka peale tunde, et õpetaja koormus oleks väiksem. Lisaks leidsid abiõpetajad, et nad on õpilaste jaoks usalduslikud ning õpivad tuge vajavaid õpilasi tundma, et vajadusel kohandada õpe neile vastavaks.

3.2. Abiõpetajate kirjeldused nende igapäevastest tegevustest koolis

Uurimisküsimuse *Missugused on abiõpetajate igapäevased tegevused koolis nende endi kirjeldustele tuginedes?* vastusena eristus andmeanalüüsil viis kategooriat: erinevate õpilaste toetamine; koostöö õpetajate, tugispetsialistide ja lapsevanematega; õpilaste üldoskuste toetamine; abiõpetaja töö erinevad vormid; korra hoidmine nii tunnis kui ka väljaspool tundi.

Abiõpetaja töö erinevad vormid. Uuritavate sõnul varieeruvad nende igapäevased tegevused vastavalt õpetamise vormile. Intervjueeritavad, kes olid abiõpetajad klassiga koos, tõid välja, et nad tegelevad terve klassiga, pakkudes tuge neile, kellel seda just parasjagu vaja on. Selle kõrval oli aga intervjueeritavaid, kes on küll klassiga koos ainetunnis, ent tegelevad seal vaid väikese grupi õpilastega. Teise variandina tõid mõned uuritavad välja üks ühele

õppe, kus abiõpetaja tegeleb ühe õpilasega individuaalselt, ning uuritavate sõnul sobib selline õpetamisviis mõnele õpilasele väga hästi.

Klassi sees ma saan aidata kõiki, et tavaliselt ma liigungi mööda klassi ja, ja siis, kui keegi jääb jänni, mingi teatud ülesandega, siis seal saan kõiki aidata. (Leena)

Töövormi kõrval toodi välja ainete mitmekesisust. Uuritavad tõid välja, et nende poolt õpetatavate ainete amplituud on väga lai ja õpetatakse seda ainet mida parasjagu vaja on, mis omakorda viib selleni, et abiõpetaja tööülesanded tekivad jooksvalt. Uuritavate vastustest ilmnest, et ei teata milline päev võib tulla.

Ja esimese asjana ma võin ka öelda, et abiõpetaja töö on väga mitmekülgne, Sa kunagi tegelikult ei tea ette, milline sinu päev on. (Siret)

Üks intervjuueritav tõi välja ka ukrainlastele igapäevaselt eritoe pakkumise individuaaltundide näol. Antud abiõpetaja on vastutava õpetaja rollis ja õpetab väikeses rühmas inglise keelt.

Õpetan neile inglise keelt, siis nendega on selline situatsioon, et mina olengi põhimõtteliselt vastutav õpetaja neile, et valmistan tunnid ja nii edasi ja siis, kui nad on oma nagu ainetunnis eraldi inglise keelt õppimas, siis ma saadan õpetajatele materjalid ja nad siis täidavad neid. (Andres)

Erinevate õpilaste toetamine. Intervjuueritavad tõid välja, et nende üheks peamiseks tööülesandeks on erinevate õpilaste toetamine. Toodi välja, et pakutakse tuge erinevatele HEV õpilastele, kellel on Rajaleidja poolt määratud lisatoe vajadus, kõnepuudega õpilastele, või õpilastele, kellel pole veel diagnoosi, kuid vajavad lisatuge. Lisaks toodi välja, et igapäevaselt tegeletakse ka erinevate käitumisraskustega õpilastega, kes ei suuda klassikollektiivis õppida, ning leiti, et selle tulemusena saab klassikollektiiv paremini õppida, kui käitumisraskustega õpilane on klassist eraldatud või kui talle on toeks abiõpetaja. Samuti ilmnest intervjuudest, et uuritavad tegelevad ka erinevatele eesti keelest erineva emakeelega õpilastele toe pakkumisega nagu näiteks Ukraina õpilastele. Viimasena toodi välja, et uuritavad tegelevad ka koroonapandeemiast tingitud õpilünkade vähendamisega.

Ja teine tööülesanne võiks siis olla, et vähendada neid koroonalünki, kes on maha jäänud, kes ei õpi kodus, kes päriselt siamaani veel kodus peale koroonat ei õpi, et nendega siis tegeleda. /.../ Ning siis on need käitumisraskustega õpilased, kes tavaklassis õppida ei saa, et nad tulevad minu juurde ja selle võrra saab klass paremini tööd teha. (Andres)

Koostöö õpetajate, tugispetsialistide ja lapsevanematega. Ühe tööülesandena töid intervjueeritavad välja koostöö olulisuse erinevate inimestega. Uuritavad töid välja, et tähtis on koostöö õpetajatega, kelle käest enamasti saavad abiõpetajaid oma tööülesanded ja suunised, kuidas õpilastega toimetada. Lisaks nimetati ka koostööd klassijuhatajatega, kellega koos vahetatakse informatsiooni õpilaste kohta, kirjutatakse iseloomustusi õpilastele ja arutatakse, milliseid tähelepanekuid on abiõpetajad teinud. Samuti on uuritavate sõnul tihe koostöö ka kooli tugispetsialistidega, kellega arutatakse, kuidas õpilasi veel paremini toetada saaks. Mitmed intervjueeritavad töid välja, et nad on kaasatud erinevatesse ümarlaudadesse ja vestlusringidesse, ning tunnevad ennast täisväärtuslike tugimeeskonna liikmetena.

Meil on koostöö ka logopeedi, eripedagoogi ja HEV koordinaatoriga, et nende kõigiga meil on niisugune ring. Noh, kuus vähemalt korra saame kokku ja siis me jälle arutame, kuidas läinud on. (Gerli)

Koostöö lapsevanematega aga varieerus intervjueeritavate seas. Mõni tõi välja, et kokkupuude lapsevanemaga on minimaalne, aga oli ka neid, kes teevad pidevalt lapsevanematega koostööd.

Minul on ikkagi vanematega kontakt, eriti siis nende lastega, kelle kõrval ma kõige rohkem olen. Et tihti ma helistan neile, või siis vanemad saadavad mulle sõnumeid, küsivad, et kuidas päev on möödunud. /.../ ma arvan, et ma ei saa töötada lapsega, kui ma ju ei tea tema vanemaid ja kui mul ei ole nendega kontakti. (Siret)

Õpilaste üldoskuste toetamine. Uuritavad töid välja oma igapäevaste tegevuste osas ka erinevaid tegevusi seoses õpilastega. Näiteks leidsid mitmed uuritavad, et paljuski oma töös tegelevad nad erinevate oskuste õpetamisega, konfliktide lahendamisega, rutiini ja vastutuse õpetamisega. Lisaks sellele toodi välja, et õpilasi tuleb suunata ka erinevate õpioskustega, näiteks kuidas õpikut ja töövihikut kasutada või kuidas hoida tunnis tähelepanu tunnitemal. Selle kõrval toodi välja ka koordineerivad tegevused, millele mitmed uuritavad viitasid, tuleb ka ette, et nad peavad õpilasi kooli pealt otsima ja õpetajatega päeva jooksul arutama, mida õpilastega individuaalselt teha või kellele tuge pakkuda.

Olen olemas ka siis peale tunde, et on välja kujunenud nii, et ma tegelen kassis selliste muredega ja konfliktidega. (Siret)

Korra hoidmine nii tunnis kui ka väljaspool tundi. Abiõpetajad kirjeldasid, et tegelevad tihti tunnis korra hoidmisega, kuna aktiivsemad õpilased kipuvad sageli tegelema tunnis muude asjadega ning see omakorda tõmbab ka teiste õpilaste tähelepanu õppimiselt eemale. Vastustest ilmnes, et mõni abiõpetaja käib klassiga ka ekskursioonidel kaasas, kuna

nii on õpetajal lihtsam õpilasi jälgida ning abiõpetaja saab vajadusel sekkuda olukorda, et ekskursioon mööduks probleemideta.

Mõni päev lihtsalt püüan korda hoida, sest jah, see kord kipub käest ära minema, kui klassis on sellised aktiivsemad õpilased. (Leena)

/.../ ma ei tahaks öelda, et ma olen nagu korrapidaja või distsiplineerija, aga samas kui keegi ikka tegeleb kõrvaliste asjadega, siis ma nagu jälgin seda küll, et oleks nagu see tunnirahu /.../ Kui mõni väljasõit on ka, siis olen mina ka seal kaasas. (Annabel)

Kokkuvõtvalt saab abiõpetajate igapäevaste tegevustena välja tuua erinevates vormides õpilaste õpetamise, suunamise ja toetamise, vajadusel klassisisiselt või üks ühele. Oluline on ka koostöö õpetajate, tugispetsialistide ja lapsevanematega, et õpilastele oleks võimalik pakkuda maksimaalset tuge. Lisaks tegelevad abiõpetajad korra hoidmisega nii tunnis kui ka väljaspool tundi.

3.3. Abiõpetajate soovitud abiõpetaja töökorralduse arendamiseks

Uurimisküsimuse *Missugused on abiõpetajate soovitud abiõpetajate töökorralduse arendamiseks?* vastusena eristus andmeanalüüsil viis kategooriat: abiõpetajate pedagoogilise ettevalmistuse vajalikkus; abiõpetajate tööd toetavate juhendmaterjalide loomise vajadus; samaväärse kohtlemise ootus õpetajatega; abiõpetaja kaasamine tugivõrgustikku ja abiõpetaja kaasamine klassiruumis õpilaste toetamiseks.

Abiõpetajate pedagoogilise ettevalmistuse vajalikkus. Uuritavad kirjeldasid eelkõige pedagoogilise tausta olemasolu vajalikkust. Kirjeldati, et abiõpetajana töötamiseks peaks mingisugune ainealane pädevus olema olemas ja oskus lapsi õpetada. Uuritavate sõnul annab pedagoogiline taust eelise abiõpetajana õpetades, sest siis on olemas teadmised, kuidas mingit kindlat temaatikat õpetada.

Ma arvan, et abiõpetaja tase peaks olema sarnaselt õpetaja tasemele, sellepärast et kuigi sa oled abiõpetaja, sa ei juhi klassi, sa otseselt ei õpetaja, sul peavad olema need teadmised, mida õpetaja klassi ees jagab, sest et ongi olnud niisuguseid olukordi, kus õpilane lihtsalt ei saa aru, mida õpetaja klassi ees selgitab. (Mari)

Leiti, et abiõpetajaks sobivad tööle ka õpetajakoolituse tudengid, kuna pedagoogiline taust on omandamisel ning eeldatavasti on olemas ka ainealased teadmised. Lisaks toodi välja, et see on ka hea kogemus, kuna osaletakse koolikollektiivis ja on võimalik erinevaid protsesse jälgida.

Miks mitte tudengeid, et keegi peab ju /.../ Õpetaja Lehe lahti lööd, seal on kaks lehekülge tööotsijad ja tööpakkujaid. No kui ei ole inimest, siis tuleb ju mingi lahendus leida. (Rein)

Samas oli uuritavate seas ka neid, kes arvasid, et abiõpetajaks kandideerimisel ei ole haridustase oluline. Põhjenduseks toodi, et tähtsam on see, et inimene iseloomu poolest sobiks sellele tööle ning sooviks õpilasi aidata. Uurimuses osalenute hulgas oli ka neid, kelle arvates on lastega töötamise kogemus olulisem kui haridustase, kuna oskus lastega töötada, on olemas.

Ega see haridus ei muuda inimest paremaks, ennekõike tegelikult on vaja neid häid iseloomujooni, et ta saaks hakkama keerulistes olukordades, et ta jääks rahulikuks, et ta pakuks tuge, et ta oskaks aidata, ise ei läheks närvi. (Leena)

Abiõpetajate töökorralduse arendamiseks pidasid abiõpetajad oluliseks ka nende ametile suunatud koolitusi, mida hetkel eriti palju ei ole. Vastustest ilmselgus, et tugivõrgustik on nõrk, kuna abiõpetajate erialakogukond puudub. Lisaks leiti, et abiõpetajal võiks olla oma võrgustik, et oleks võimalus ametikaaslastega kogemusi vahetada ja end koolitada. Oluliseks peeti ka, et oleks tulevikus rohkem selliseid võimalusi, et saaks õpilasi ja õpetajaid paremini toetada.

Konkreetselt nagu koolis abiõpetajatele suunatud koolitusi ei ole märganud. Mõtlesin, et oleks tegelikult väga väga tore ja mina kindlasti osaleksin seal koolitusel või siis kasvõi selline kogemuste jagamine, nagu ma ütlesin, et tuleksid erinevad abiõpetajad kokku ja saavad oma kogemusi jagada. (Siret)

Abiõpetajate tööd toetavate juhendmaterjalide loomise vajadus. Uuritavad tõid valdavalt välja juhendmaterjali olemasolu puuduse ja sellest tulenevalt väljendasid ootust abiõpetajate tööd toetavate juhendmaterjalide loomisele. Leiti, et selline materjal aitaks kujundada üldist arusaama abiõpetaja tööst ja annaks edasi kindlamad juhised. Intervjuudes osalenud abiõpetajad selgitasid, et juhendmaterjalid saaks kajastada ootusi abiõpetajale ja kirjeldada ka abiõpetaja tööülesandeid.

Tunnengi, et ei ole nagu sellist ühtset juhendit või midagi, mis suunaks meid. Et põhimõtteliselt teemegi seda, mida me tahame. Ja see kvaliteet ka selles suhtes kõigub. (Andres)

Uuritavad tõid välja ka juhendmaterjali puudusest tingitud teadmatus, milline abiõpetajate töö välja tegelikult näeb. Leiti, et juhendmaterjalid peaksid kajastama abiõpetaja tööülesandeid ja üleüldse töö olemust. See aitaks paremini kujundada arusaama, kes

tegelikult on abiõpetajad ja millised on nende tööülesanded. Samamoodi oodatakse juhendmaterjalidest kirjeldusi, kuidas toime tulla erinevate erivajadustega ja rahutute lastega. Samuti leiti, et tuntakse puudust ettekujutusest, millega tegelevad teised abiõpetajad oma igapäevatoos.

No põhiline ongi see, et saaks aru, kes on abiõpetaja tegelikult, et mul on ka sõpru abiõpetajaid ja ma kuulen, mis asju nemad teevad ja mis asju mina teen ja siis ma mõtlen, et kas me oleme tõesti sama ameti peal. (Andres)

Uuringus osalenud abiõpetajad tõid välja, et juhendmaterjalides võiks tutvustada ka erinevaid didaktika võtteid, mida abiõpetajatena kasutada, sest öeldi, et tihtipeale nad abiõpetajatena leiutavad jooksvalt oma töövõtted. Tunti puudust oskustest, kuidas efektiivselt õpetada lugemist või arvutamist, ning kuidas individuaalselt läheneda ja tööle motiveerida erinevaid õpilasi. Samuti toodi välja ka tööülesannete üleküllust, kui ainete amplituud on lai.

Kõike on ju vaja, peame kõike oskama. Nad naeravad mind koolis juba. Mis sul vaja, metallitööd, palun väga. (Anne)

Samaväärse kohtlemise ootus õpetajatega. Lisaks abiõpetajate pedagoogilise ettevalmistuse vajalikkusele ja toetavate juhendmaterjalide loomise vajadusele tõid uuringus osalenud abiõpetajad välja soovitusena selle, et neid võiks koolides kohelda samaväärselt õpetajatega. Selgitati, et õpilaste paremaks toetamiseks, on oluline, et abiõpetajal oleks oma kindel ruum, kuna mõni õpilane vajab üks ühele õpetamist ning vajab selleks vastavaid tingimusi. Leiti, et ka abiõpetajatel võiks sarnaselt teiste õpetajatega olla oma kindel ruum, kus vajadusel tegevusi ette valmistada ja ka õpilasi toetada.

Näiteks minu kooli puhul on ka see, et abiõpetajal ei ole näiteks mingit kindlat ruumi, kui selle üksiku lapsega on vaja näiteks minna üks ühele õpetama, et siis me saame olla koridoris, kus on olemas lauad ja toolid. (Marika)

Soovitusena toodi välja seda, et abiõpetajaid peaks koolis väärtustama sarnaselt õpetajatega. Uuringus osalenud abiõpetajate sõnul tunnustatakse abiõpetajat vähe ning kolleegidega on tekkinud kihistumine ehk abiõpetaja on madalamal tasemel kui õpetaja ning seetõttu on kogetud kolleegide poolt üleolevat käitumist. Lisaks toodi välja, et abiõpetaja pingutusi ei märgata ning kogu n-õ au läheb õpetajale või klassijuhatajale. Näiteks ka mõned õpilased ei arva abiõpetajatest kuigi palju ning seetõttu võib olla neid ka raske aidata. Leiti, et ebakindlust võimendab ka minimaalne tagasiside, mis tekitab teadmatuse ja ebakindluse tunnet, kuna abiõpetaja ei ole kindel, kas tema töövõtted on abiks või mitte.

Abiõpetaja, kõlab nagu abirattad, et ega tal ei ole nagu erilist vastutust ja ega tal ei ole erilist rolli /.../, kui kolleeg, kes ei ole kunagi abiõpetaja olnud ja seda tööd teinud satub vestlema abiõpetajaga, siis ta on alati ka kergelt üleolev. /.../ Oleks tore, kui saaks tagasisidet vanematelt ja lastelt ja võib-olla siis klassiõpetajalt ka /.../, et kas ma teen pädevalt seda tööd või ei. (Ingrid)

Abiõpetaja kaasamine tugivõrgustikku. Vastustest ilmnes, et õpilaste toetussüsteemi arendamiseks on oluline kaasata abiõpetajat senisest veel enam tugivõrgustikku, kuna abiõpetajal on mõne õpilase jaoks oluline roll. Vastustest ilmnes, et abiõpetajad tunnevad, et nad on kollektiivist eemale jäetud. Leiti, et põhjuseks võib olla see, et abiõpetajad käivad harvem koolis ning tegelevad üksikute õpilastega.

Ma ütleks, et ilmselt mõjutab ka see, et ma olen tudeng ja ma olen ainult kaks päeva nädalas seal, /.../. Ja selles mõttes ma tunnen, et ma ei ole veel nagu ikkagi nii sisse elanud sinna kollektiivi või et nagu ei ole nii omaks võetud ka. (Annabel)

Tugivõrgustiku edendamiseks peeti oluliseks, et abiõpetajad teeksid kolleegidega rohkem koostööd. Vastustest ilmnes, et alguses paljud õpetajad ei teadnud, mille jaoks abiõpetajad tööle on võetud ning ei osanud nende abi kasutada, ajapikku said õpetajad abiõpetajate eesmärkidest ja ülesannetest aru ning oskasid nendega rohkem koostööd teha. Leiti, et abiõpetaja töö soodustamiseks on tähtis tugev koostöö nii juhtkonna kui ka õpetajate vahel.

Ma arvan, et jällegi see koostöö teema õpetajatega, et abiõpetaja töö edeneks hästi ja õpilane saaks toetatud, siis see koostöö õpetajatega ja juhtkonnaga peab olema hästi hästi tugev. (Andres)

Toetavaks peeti ka lapsevanemate kaasamist ja diagnoosiga laste puhul diagnoosi avaldamist abiõpetajale. Uuritavate sõnul oli oluline, et lapsevanem oleks teadlik, kui lapsega tegeleb koolis abiõpetaja.

Ma leian, et kui abiõpetaja juba lülitub lapsega õppetöösse, siis peaks kindlasti olema sellest teadlik lapsevanem, ta peaks teadma, mis on meie eesmärgid sellel aastal, kuhu me välja tahame jõuda. (Ingrid)

Abiõpetajate kaasamine klassiruumis õpilaste toetamiseks. Vastustest ilmnes, et oleks hea, kui abiõpetaja saaks viibida ka klassiruumis ja olla õpilastele ja õpetajale abiks, kuna klassis on palju lapsi ja õppimise tempo väga erinev, siis oleks hea, kui aeglasema tempoga õpilasi aitaks juhendada lisaks ka abiõpetaja, et ei tekiks olukorda, kus aeglasema

tempoga õpilased jäävad teistest maha või vastupidine olukord, kus kiirema tempoga õpilased peavad ootama, kuna õpetaja abistab aeglasema tempoga õpilasi.

Ahah no võibolla võibolla saaks abiõpetajat rakendada ka ikkagi klassitunnis? Et võib-olla on teatud momente, kus oleks õpetajal väga hea, kui tal oleks nõrkade laste jaoks seal inimene. (Milvi)

Analüüsisist selgus, et abiõpetajaid võiks koolides rohkem olla. Tuge vajavaid õpilasi on abiõpetajate sõnul klassides üha rohkem, mis omakorda tekitab õpetajale rohkem koormust ning õppimise tempo erinevuse suurenemist. Uuringus osalenud abiõpetajad tõid välja, et võiks olla igas klassis üks abiõpetaja, aga lähitulevikus seda ilmselt oodata ei ole, kuna see võtaks väga palju ressursi. Leiti, et suurtes koolides oleks abiks ka see, kui iga lennu peale on üks abiõpetaja, väiksemates koolides piisaks mõnest abiõpetajast kogu koolile.

Mina arvaks, et võiks olla rohkem abiõpetajaid, sest et mida ma olen näinud, on kindlasti see, et tänapäeval on niukseid õpilasi aina rohkem, kes vajavad mingit tuge – vaimset tuge, õppimisega tuge, käitumistuge. (Mari)

Oluliseks peeti, et abiõpetaja tunneks ja mõistaks õpilaste spetsiifikat, kuna iga laps on väga erinev ja kõiki ei saa samamoodi õpetada. Leiti, et kui lapsega n-ö ühist keelt ei leia, siis ei ole võimalik teda õpetada, sest puudub usaldus ja teineteise mõistmine, abiõpetajad peaksid olema empaatilised ja rahulikud, kuna lapse spetsiifika tundma õppimine võib omajagu aega võtta.

Katsetasin igasuguseid variante, see ongi see rohkem katsetamise asi, mis toimib. Kas meelitad neid. Või ütled natuke karmimalt. Ja eks nende puhul ka see, et kui ma näen, et tal on õpiraskused, et siis siis ma luban tal teha natuke vähem. Aga ikkagi nõuan, et ta teeks selle asja ära. (Leena)

Kokkuvõtvalt soovitasid abiõpetajad töökorralduse arendamiseks pedagoogilist ettevalmistust, et abiõpetajatel oleksid olemas vajalikud oskused õpilastega tegelemiseks. Lisaks toodi välja, et abiks oleks abiõpetajate tööd toetavate juhendmaterjalide loomine, kuna hetkel on abiõpetajate töökorraldus segane. Oodatakse, et abiõpetajaid koheldakse õpetajatega samaväärselt, kuna see annaks neile paremad töötingimused, et nad saaksid õpilasi veel rohkem toetada. Lisaks tundsid abiõpetajad, et hea oleks kui neid kaasatakse tugivõrgustikku ja klassiruumis õpilaste toetamiseks, et nendest oleks rohkem abi.

4.Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada abiõpetajatena töötavate inimeste arusaam nende töö eesmärkidest, igapäevastest tööülesannetest ning soovitud abiõpetajate töökorralduse arendamiseks. Arutelu koosneb tähtsamatest uurimistulemustest, tulemusi seostatakse ning võrreldakse sissejuhatuses ja teoreetilises ülevaates kirjutatud seisukohtadega ning lähtuvalt sellest esitatakse soovitusi, mida võiks veel uurida. Arutelu peatüki lõpus on välja toodud uurimusega seotud kitsaskohad ja uurimuse praktiline väärtus.

Esimese uurimisküsimuse *Millised on abiõpetaja arvates tema töö eesmärgid?* vastustest ilmnis, et abiõpetaja üheks töö eesmärgiks on õpetaja töökoormuse vähendamine ehk tunni ajal õpilaste abistamine ning peale tunde materjalide ettevalmistamine ja õpetajale tagasiside andmine. Tulemused on kooskõlas varasemate uuringutega, milles on välja toodud, et abiõpetajad aitavad tagada õppetööd ja arengut soodustava keskkonna, et igal õpilasel oleks võimalik oma eesmärgid saavutada. Lisaks koostab abiõpetaja vajadusel lihtsustatud ülesandeid ning osaleb tagasisidestamisel (Õpilaste toetamine..., 2022). Varasemates uuringutes ei ole välja toodud seda, et abiõpetajad aitavad õpetajatel tunni välisel ajal teha kogu klassiga seotud otsuseid ja ettevalmistusi, kuna abiõpetajate eesmärgid on kooliti niivõrd erinevad. Niisiis on autorite arvates oluline kaasata klassidesse abiõpetajad, et nad pakuksid vajadusel tuge, kuna uuringud on näidanud, et nende olemasolust on abi nii õpilastele kui ka õpetajatele.

Uurimistulemustest selgus, et lisaks õpetajate töökoormuse vähendamisele on abiõpetajate töö eesmärgiks ka õpilaste toetamine ja neile usaldusliku õhkkonna loomine. Sarnaselt on ka Burnham (2020) leidnud, et abiõpetajatel on võimalik õpilastele pakkuda rohkem individuaalset aega ning seetõttu on abiõpetajatel võimalik õpilasi nii emotsionaalselt kui ka sotsiaalselt toetada. Seega toetavad uurimistulemused õpilaste vaimse toetamise ideed ning on võimalik järeldada, et abiõpetajad on oluliseks ressursiks õpilaste arengu toetamisel.

Lisaks ilmnis uurimistulemustest, et peale abiõpetaja ja õpilase vahelise usalduse tekkimist on võimalik kohandada õpe õpilasele vastavaks. Tulemused on kooskõlas varasemate uuringutega, milles on välja toodud, et abiõpetaja lihtsustab ülesandeid vastavalt õpilase oskustele (Traumann, 2022). Seega on võimalik tulemustele tuginedes väita, et abiõpetaja peab teadma lapse spetsiifikat, et vastavalt sellele teha ülesannetes muudatusi ja õppemeetodeid muuta. Uuritavad tõid välja, et kasutavad mõne õpilase puhul lihtsustatud õppematerjale, näitlikustamist, käelisi tegevusi jms. Järelikult peab abiõpetaja olema loov ning valmis kohanema erinevates olukordades. Selline vaheldusrikas töö seab abiõpetajatele

didaktiliselt või siis ka laiemalt pedagoogiliselt kõrged nõudmised ja seega ka vajaduse täienduskoolituse järele, et professionaalselt areneda.

Teise uurimisküsimuse *Missugused on abiõpetajate igapäevased tegevused koolis nende endi kirjeldustele tuginedes?* tulemustest selgus, et üheks igapäevaseks ülesandeks on õpilaste toetamine, et nii õpilane kui ka klassikaaslased saaksid tunnis maksimaalselt tunnitööle keskenduda. Tulemused on kooskõlas *Õpilaste toetamine koolis (2022)* juhendmaterjaliga, kus toodi samuti välja, et abiõpetajad toetavad õpilasi kas üks ühele õppevormis või klassisiseselt. Autorid leiavad, et abiõpetajad peaksid valmis olema õpilasi õpetama mõlemal viisil, kuna õpilased on erinevad ning suutlikkus õppida samuti erinev. Saadud tulemus viib aga laiemani, milleks on kaasav haridus ja see, kuivõrd kaasav on haridus, kui õpilane käib küll tavaklassis, kuid on määratud üks ühele õppele. Howard ja Ford (2007) on oma uurimuses märkinud, et suurel määral mugavdatakse õpiraskustega laste jaoks õppematerjale ja neid õpetatakse üks ühele meetodil. Saadud tulemused kinnitavad seda, et üks ühele õpe on levinud õpetamisviis, kuid unustatakse kaasava hariduse nõue, kuna üks ühele õppes on haridusliku erivajadusega last lihtsam õpetada, kuna temaga tegeleb üks konkreetne inimene ning ülejäänud klassi see ei mõjuta.

Tulemustest selgus, et eelkõige vajavad tuge hariduslike erivajadustega õpilased, kõnepuudega õpilased, diagnoosimata õpilased ja käitumisraskustega õpilased. Varasematele uuringutele tuginedes väidetakse, et abiõpetajaid vajatakse peamiselt õpilase arengu toetamiseks ja haridusliku erivajadusega õpilase integreerimisel klassi (Leikas & Ratino, 2003). Järelikult on töö autorite arvates oluline, et abiõpetajad oskaksid erinevat tuge vajavatele õpilastele individuaalset lähenemist rakendada ja neid toetada. Lisaks peaks abiõpetajad teadma erinevate erivajadustega seotud õpetamisstrateegiaid ja kohandama õppetööd vastavalt õpilaste vajadustele. Leiti, et oluline on see, et enne abiõpetaja palkamist peaks õppeasutus kindlaks tegema tema pedagoogilised teadmised või olema valmis abiõpetajat koolitama, et tal oleksid oskused õpilastega tegelemiseks.

Uurimistulemused näitasid, et abiõpetajate igapäevaste tegevuste hulka kuulub ka koostöö õpetajate, tugispetsialistide ja lapsevanematega. Enamasti saadakse tööülesanded õpetajatelt, tugispetsialistidega arutatakse õpilase parema toetamise üle ning lapsevanematega suheldakse, et anda teada lapse edusammudest jms. Tulemused on kooskõlas teooriaga, kus on välja toodud, et abiõpetajad teevad koolis koostööd mitmete spetsialistide ja õpetajatega (Juhendmaterjal õpilase..., 2020). Töö autoritele teadaolevalt ei ole varasematest uuringutest välja toodud seda, et abiõpetajad peaksid koostööd tegema ka lapsevanematega, sest

abiõpetajatel puuduvad konkreetsed tööülesanded ja korraldused. Uuringu käigus selgus, et osad abiõpetajad teevad väga tihedalt koostööd lapsevanematega ja osad ei tee üldse. Uuritavad, kes teevad koostööd lapsevanematega, selgitasid, et vanematega suhtlemine aitab last paremini mõista. Seega järeltati, et koostöö lapsevanematega on kasulik ning aitab abiõpetajatel oma tööülesandeid ja eesmärke paremini täita. Koostöös lapsevanematega on võimalik tagada lapse areng nii koolis kui kodus ja kuna lapsevanemad peaksid oma last kõige paremini tundma, siis saavad nad jagada abiõpetajaga olulist infot lapse isiksuse, huvide ja vajaduste kohta, et õppimine paremini sujuks. Abiõpetaja ja lapsevanemate vahelise koostöö eesmärk võiks olla õpilasele parima võimaliku toe ja abi tagamine, selleks oleks oluline, et lapsevanemad ja abiõpetaja omavahel regulaarselt suhtleksid. Hetkel suhtleb abiõpetaja õpetajaga ning õpetaja lapsevanemaga (Juhendmaterjal õpilase..., 2020) ehk suhtlus lapsevanematega toimub õpetaja vahendusel. Seega töö autorid leidsid, et koolides oleks vajalik arutelu abiõpetaja, õpetaja ja lapsevanema suhtluse teemal, et kõigi osapoolteni jõuaks oluline informatsioon.

Uurimistulemused näitasid, et abiõpetajatel ei ole kõigil kindlat ühist töövormi. Õpetatakse tunnisiseselt, väiksemates gruppides kui ka üks ühele. Tulemused on kooskõlas teooriaga, näiteks Butt (2016) on välja toonud mitu erinevat töömudelit: üks ühele, tunnisisene ja *rändav* ehk mitme klassi peale jaotatud. Uurimuse käigus tulid välja kõik kolm varianti, enim levinud olid üks ühele ning klassisisene õpetamisviis, kuid olid ka mõned abiõpetajad, kellel on mõned kindlad klassid, kellele peab tuge pakkuma. Seega peaks abiõpetaja olema valmis erinevateks töövormideks ning kohandama oma tööd vastavalt kooli ja õpilase vajadustele. Üks ühele õppevormi on hea kasutada siis, kui õpilane vajab pikemat aega eraldi toetust ja tähelepanu või kui ei suuda klassis koos teistega õppides keskenduda. Samas on oluline arvestada kaasava hariduse põhimõtetega, mille alusel peaksid kõik õpilased olema sotsiaalselt kaasatud (Haridus- ja Noorteamet, 2023), üks ühele õpetamisviis sellega ei sobitu. Klassisisene aitamine on parim lahendus siis, kui klassis on mõned lisaabi vajavad õpilased ja kui õpetajal ei ole ajaliselt võimalik neile palju tähelepanu anda. Rändav vorm on parim, kui abiõpetaja abi vajavaid õpilasi on vähe, sest siis suudab abiõpetaja mitme klassiga tegeleda.

Kolmanda uurimisküsimuse *Missugused on abiõpetajate soovitud õpilaste toetussüsteemi arendamiseks?* tulemused näitasid, et abiõpetajad peaksid olema pedagoogilise ettevalmistusega, kuna töötavad enamasti hariduslike erivajadustega õpilastega ning peaksid teadma erinevaid pedagoogilisi võtteid ning lisaks ainealaseid teadmisi omama.

Tulemused on kooskõlas Plumeri (2021) artikliga, milles oli välja toodud, et eelistatakse inimesi, kellel on mingi pedagoogiline haridus või kogemused lastega töötamisel. Seega on abiõpetajaks kõige sobivamad sellised inimesed, kes on omandanud mõne pedagoogilise kõrghariduse või on seda omandamas või on varasemalt olemas tööga seotud kogemused.

Uurimistulemused näitasid, et abiõpetajatele oleks vaja luua tööd toetavad juhendmaterjalid. Saadud tulemused on kooskõlas teooriaga, Vapper (2018) on toonud esile, et abiõpetaja amet on Eestis reguleerimata ja alles arenemisjärgus, seega puuduvad kindlad kutsenormid või õppekavad, seega abiõpetaja rolli saab reguleerida haridusasutus ise. Seega leidsid autorid, et juhendmaterjal võimaldaks koolidel ühtselt aru saada abiõpetaja eesmärgist ning ka abiõpetajatel on lihtsam mõista, mida temalt oodatakse ning milline hariduslik ettevalmistus oleks vajalik. Kindlate ettekirjutuste järgi oleks abiõpetajatel lihtsam ja selgem oma tööd planeerida ning ka õpilastel oleks selgem, kes on abiõpetaja ning mis on tema ülesanded.

Kuigi uurimistöö tulemused on abiõpetajate töö ja õpilaste õppe edukuse edendamiseks olulised, siis on töös ka mõningad kitsaskohad. Autorid peavad üheks töö kitsaskohaks seda, et mõlemad autorid puutusid andmekogumise ja analüüsimisega alles nüüd esimest korda kokku. Kuna intervjuude eesmärk on vestluse kaudu välja selgitada mingit kindlat teemat puudutav oluline informatsioon (Sotsiaalse analüüsi meetodite ..., 2014), siis vahepeal tunti, et hoiti liigselt oma intervjuu kavast kinni ning seetõttu võis jääda mõni oluline küsimus küsimata. Kuna töö fookuseks olid siiski Eesti abiõpetajad, siis oli keeruline leida pädevat informatsiooni, kuna teema on väga uudne, siiski leiti mitmeid Eesti haridussüsteemiga seotud materjale, millest oli võimalik järeltõlki teha.

Kui mõned kitsaskohad kõrvale jätta, siis on autorite arvates tööl oluline praktiline väärtus, kuna teema on päevakorras ning haridusasutustes otseselt reguleerimata. Töö tulemused on abiks nii haridusega seotud ametkondadele, koolidele, õpetajatele, abiõpetajatele, tugispetsialistidele ja ka lapsevanematele, et saada ühtsem pilt abiõpetajate kohta. Koolid ja ametkonnad saavad abiõpetajate soovitude ja kogemuste põhjal ametikoha kirjeldust selgelt sõnastada, tuua välja selged tööülesanded, eesmärgid ja ootused kvalifikatsioonile.

Kokkuvõtvalt on abiõpetajate amet Eesti haridussüsteemis veel väga uus lähenemine. Selleks, et abiõpetajatest oleks tuge nii õpetajatele kui ka õpilastele, on tähtis, et abiõpetajate töö eesmärkidele ja ülesannetele ka tulevikus tähelepanu suunatakse. Teemat on siiani üsna vähe uuritud ning see annab võimaluse tulevikus täiendavaid uuringuid korraldada. Üks

võimalus oleks uurida, kuidas üks ühele õpetamine pärsib kaasava hariduse edukat toimimist ning millised alternatiivid oleksid individuaalsele õpetamisele, kui tahetakse, et kaasav haridus edaspidi hästi toimiks.

Tänuõnad

Töö autorid tänavad kõiki uurimuses osalenud abiõpetajaid, kes olid nõus intervjuudes osalema ning olid osa meie bakalaureusetöö valmimisest. Autorid on tänulikud teineteisele, et töö sai valmis ning mõlemad panustasid võrdselt. Lisaks tänatakse juhendajat, kes oli väga toetav ja andis alati suurepärase nõu.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Töö autorite originaalne panus:

Töö kõikide osade puhul tegid töö autorid koostööd, kusjuures teoreetilise poole pealt panustas enam Adeele ja praktilise poole pealt Andrus. Andmekogumine ja -analüüs tehti koos, mõlemad viisid läbi intervjuud, transkribeerisid, analüüsisid kõiki küsimusi.

Vastastikuses koostöös pandi kokku töö tekst nii, et üks autor kirjutas algse versiooni ühest osast, teine teisest, misjärel üksteise tööd ka vastastikku täiendati. Seega tunnevad töö autorid, et on panustanud töö valmimisse võrdselt.

Adeele Tafenau /allkirjastatud digitaalselt/

Andrus Pajumägi /allkirjastatud digitaalselt/

18.05.2023

Kasutatud kirjandus

- Ajaots, A., Koger, K., Luik-Stogov, H., & Tiro, M. (2018, märts 29). Kas kooli on vaja abiõpetajat? *Õpetajate Leht*, lk 3.
- Burnham, L. (2020). *Brilliant teaching assistant*. Pearson UK.
- Butt, R. (2016). Teacher assistant support and deployment in mainstream schools. *International Journal of Inclusive Education*, 20(9), 995-1007.
- Butt, R. (2017) 'Pulled in off the street' and available: what qualifications and training do Teacher Assistants really need? *International Journal of Inclusive Education*, 22(3), 217-234.
- Butt, R., & Lowe, K. (2012) Teaching assistants and class teachers: differing perceptions, role confusion and the benefits of skills-based training, *International Journal of Inclusive Education*, 16(2), 207-219, DOI: 10.1080/13603111003739678
- Erelt, T., Kadakas, M., Kala-Arvisto, U., Kraav, I., Maanso, V., Puksand, H., Tamm, E., & Unt, I. (2014). *Haridussõnastik*. <https://www.eki.ee/dict/haridus/>
- Farrell, P., Alborz, A., Howes, A., & Pearson, D. (2010). The impact of teaching assistants on improving pupils' academic achievement in mainstream schools: a review of the literature. *Educational Review*, 62(4), 435-448.
- Giangreco, M. (2013). Teacher Assistant Supports in Inclusive Schools: Research, Practices and Alternatives. *Australasian Journal of Special Education*, 37(2), 93-106. doi:10.1017/jse.2013.1
- Giangreco, M. F., & Doyle, M. B. (2007). Teacher Assistants in Inclusive Schools. L. Florian (Toim), In *The SAGE Handbook of Special Education* (pp.429–439). Sage.
- Goldstein, B. L. (2017). The Role of Special Assistant Teacher to Help Special Needs Student through Instructional Interactions in an Inclusive Classroom. *International Journal of Special Education*, 32(3), 485-506.
- Groom, B., & Rose, R. (2005). Supporting the inclusion of pupils with social, emotional and behavioural difficulties in the primary school: The role of teaching assistants. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 5(1), 20-30. <https://doi.org/10.1111/j.1471-3802.2005.00035.x>
- Haridus- ja Noorteamet (2023). *Kaasav haridus*. <https://harno.ee/kaasav-haridus>
- Haridus- ja Teadusministeerium (2021). *Riik eraldab täiendavalt veel 12 miljonit eurot lisaraha õpilünkade tasandamiseks*.

<https://www.hm.ee/et/uudised/riik-eraldab-taiendavalt-veel-12-miljonit-eurot-lisaraha-opilunkade-tasandamiseks>

Hiltunen, V., Hyytiäinen, M., & Lindroos, S. (2009). *Ohjaan ja avustan*. WSOY.

Janjikj, A., Bogdanova, A. M., & Trajkovic, V. (2022). Teacher's Assistant Application. *Communication and Energy Systems and Technologies*, 1-4.

Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Infotükk.

Lehane, T. (2016) "Cooling the mark out": experienced teaching assistants' perceptions of their work in the inclusion of pupils with special educational needs in mainstream secondary schools. *Educational Review*, 68(1), 4-23.

<https://doi.org/10.1080/00131911.2015.1058753>

Leikas, R., & Rantio, P.(2003). *Taiteilua opettajan ja oppilaan välissä-olla huomaamaton, mutta tehokas*. Erityispedagogiikan pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Mayring, P. (2000). Qualitative Content Analysis. *Forum: Qualitative Social Research*, 1(2).

Mayring, P., & Fenzl, T. (s.a.). *Qualitative Content Analysis Program*. Application developed by Florian Letz and funded by Verein zur Förderung qualitativer Forschung – Association for Supporting Qualitative Research ASQ, Klagenfurt

O'Brien, T. (1998). *Promoting Positive Behaviour*. David Fulton.

Olev, A., & Alumäe, T. (2022). Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service. *Baltic Journal of Modern Computing*, 10(3), 409-421.

Plumer. M. (2021, 12. aprill) Abiõpetajatel ja tugiisikutel on koolides ja lasteaedades tähtis roll. *Viimsi Teataja*. <https://viimsiteataja.ee/haridus/abiopetajad-ja-tugiisikud/>

Põldsalu, E. (2015). *Eestlasest abiõpetaja eneserefleksioon tööst Soome põhikooli erivajadustega õpilastega*. Publitseerimata lõputöö. Tartu Ülikool.

Rajaleidja (2022). *Õpilase toetamine koolis. Juhendmaterjal*.

https://harno.ee/sites/default/files/documents/2022-02/Juhendmaterjal_õpilase_toetamiseks_22.pdf

SA Innove (2020). *Juhendmaterjal õpilase toetamiseks koolis*.

<https://www.innove.ee/rajaleidja/juhendmaterjalid/>

Sirkko, R., Sutela, K., & Takala, M. (2022). School assistants' experiences of belonging, *International Journal of Inclusive Education* 1-18.

<https://doi.org/10.1080/13603116.2022.2122607>

Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas (2014). <https://samm.ut.ee/>

- Traumann, D. (2022). *Abiõpetajate roll ja vajalik ettevalmistus kaasava hariduse rakendamisel koolis töötavate HEV koordinaatorite arvates*. Publitseerimata lõputöö. Tartu Ülikool.
- Vapper, T. (2018, 29.märts). Koolid otsivad abiõpetajaid. *Õpetajate Leht*.
<https://opleht.ee/2018/03/koolid-otsivad-abiopetajaid/>
- Õmblus, M. (2018). *Kaasava hariduse rakendamise probleemide refleksioone õpetajate lehe kahe aastakäigu näitel*. Publitseerimata lõputöö. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.
[http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1&is Allowed=](http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1&isAllowed=)

Lisa 1. Pöördumiskiri

Tere,

Oleme Tartu Ülikooli kolmanda aasta tudengid Adeele Tafenau ja Andrus Pajumägi. Õpime Humanitaar- ja sotsiaalinete õpetamine põhikoolis õppekaval ning oleme kirjutamas bakalaureusetööd, mille teemaks on abiõpetajate arusaamad nende töö eesmärkidest, igapäevastest tööülesannetest ning nende soovitud abiõpetajate töökorralduse arendamiseks.

Bakalaureusetöö uuringu osa viime läbi erinevate abiõpetajatega individuaalintervjuudena, mis kestavad umbkaudu tund aega. Intervjueeritavale tagame konfidentsiaalsuse ning andmeanalüüsiks on vajalik intervjuu salvestamine. Intervjuu viime läbi intervjueeritavale sobivas kohas.

Kui olete nõus intervjuus osalema, siis palume vastata sellele samale meilile.

Vastust ootama jäädes

Adeele Tafenau ja Andrus Pajumägi

Lisa 2. Intervjuu kava

Tutvustus. (Kes oleme? Mis eesmärgil uurime? Kuidas andmeid kasutame? jne)

Töö eesmärk on välja selgitada abiõpetajatena töötavate inimeste arusaam nende töö eesmärkidest, igapäevastest tööülesannetest ning soovitud abiõpetajate töökorralduse arendamiseks.

	Intervjuu küsimused
Sissejuhatavad küsimused	<p>Vanus? (kui soovib vastata) Kuidas teist sai abiõpetaja? Miks te töötate abiõpetaja? Kui kaua olete abiõpetajana töötanud? Kui kaua olete töötanud praeguses töökohas? Mis klassi lapsi õpetate? Mis aineid õpetate? Mitu tundi nädalas õpetate (kontakttunde)?</p> <p>Milline on teie hariduskäik? Kui eelnevalt ei tulnud välja, siis küsida lisaks: Milline on teie kvalifikatsioon?</p> <p>Kas ja milliseid kokkupuuteid on teil varasemalt olnud haridusevaldkonnas õpetajana või tugispetsialistina? (Eesmärk on jõuda selleni, kas on kokkupuuteid varem õpetajana, tugispetsialistina jne)</p> <p>Miks otsustasite tööle asuda abiõpetajana?</p>
1. Põhiküsimus Millised on abiõpetajate arvates nende töö eesmärgid ja igapäevased tööülesanded.	<p>Milline on teie tööpäev (töönädal) abiõpetajana? Küsida lisaks suunavaid küsimusi (kooskõlastus õpetajatega; kas keegi annab ettevalmistatud materjale; kas õpetajad suunavad kuidagi, kuidas teemat õpetada?)</p> <p>Kellelt ja kuidas tekivad teie tööülesanded abiõpetajana? <i>Kes määrab teile tööülesanded?</i></p> <p>Millised on Teie arvates abiõpetaja töö eesmärgid teie koolis?</p>

	<p>Kuidas on teie töö aja jooksul muutunud?</p> <p>Milliste õpilastega teie oma töö kaudu kokku puutute?</p> <p>Millises vormis peaks abiõpetaja töötama? (Kas 1-1le või mingit muud moodi)</p> <p>Kellega koolis koostööd teete? Kirjeldage milline on teie koostöö....</p>
<p>2. Põhiküsimus Mida abiõpetaja soovitaks abiõpetajate töökorralduse juures parandada?</p>	<p>Mida teie soovitate abiõpetajate töökorralduses parandada?</p> <p>Milline võiks olla tulevikus abiõpetaja amet?</p> <p style="padding-left: 40px;">Milline peaks abiõpetajaks kandideerimisel haridustase olema?</p> <p>Millised on murekohad abiõpetaja töö juures?</p> <p>Mis oskusi on vaja, et olla abiõpetaja?</p>
<p>Lõpetus</p>	<p>Mida soovite seoses abiõpetaja tööga veel lisada?</p> <p>Kui intervjuu sujub vabalt, siis võib ka palga kohta uurida</p>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Adeele Tafenau ja Andrus Pajumägi,

1. anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) meie loodud teose „Abiõpetajate arusaamad nende töö eesmärkidest, igapäevastest tööülesannetest ning nende soovitud abiõpetajate töökorralduse arendamiseks”, mille juhendaja on Liina Lepp, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
2. anname Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autoritele viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. oleme teadlikud, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autoritele;
4. kinnitame, et lihtlitsentsi andmisega ei riku me teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Adeele Tafenau

Andrus Pajumägi

18.05.2023